

LIVSERFARINGENS ANATOMI

Anmeldelse af

Kræft og eksistens – om at leve med kræft
af Bo Jacobsen, Stine Dalsgaard Jørgensen
og Susanne Eilenberger Jørgensen

Dansk psykologisk Forlag, 1998, 320 s. – kr. 248,-

Peter la Cour

Den eksistentielle psykologi er som at komme hjem, skrev Finn Abrahamovitz på et tidspunkt, og det er ganske rigtigt sådan, det fornemmes. Når man læser, er det som om man befries fra en lang psykologisk skoling i synet på menneskelige problemer og igen oplever menneskeverdensens rigdom umiddelbart, med flere farver og nuancer.

Det er med andre ord en god og absolut læseværdig bog, der her er skrevet. Den kan læses i sammenhæng med Bo Jacobsens også nyligt udkomne »Eksistentiel psykologi«, der har en mere teoretisk tilgang til området, hvorimod »Kræft og eksistens«er bygget over data fra et interviewprojekt med kræfttramte. Projektet involverede 33 kræftsyge og 12 raske og strakte sig over mere end to år. Der er tale om en kvalitativ undersøgelse, hvor forløbsaspektet og udviklingsperspektivet har været centralt.

Bogen er bygget op i to dele. I første del gennemgås fire forskellige reaktionsmåder, der er fundet karakteristiske for de kræfttramte:

1. *De nøgterne kvinder*, der med begge ben på jorden holder fast i de værdier, de hele tiden har haft, som benytter sig af de behandlings- og støttetilbud, de bliver budt, og som synes at tænke og udvikle sig videre i overensstemmelse med den kurs, deres liv hele tiden har haft.

2. *De fattede mænd*, der tager sygdommen som en objektiv begivenhed, de uheldigvis er kommet ud for, og som rationelt orienteret kører videre med deres liv som de plejer mens de prøver at bibeholde de funktioner i livet, som de er mest glade for. Lægerne tager sig af deres sygdom, mens de selv tager sig af deres liv. Støttegrupper er ikke noget for dem.

3. *De rystede mænd* er oftest yngre, og gruppen består af mennesker, der oplever deres livssituation kaotisk forandret med diagnosen. Kræftsygdommen får dem til at se helt anderledes på deres liv og deres per-

sonlige verden, og de har svært ved at kunne se udviklingsperspektiver i den nye situation, som de oplever aldeles meningsløs.

4. *De søgende kvinder* består så af personer, hvor kræftsygdommen betyder et brud med deres hidtidige værdisystemer, og som bliver igangsat med en ny, personlig udvikling netop i kraft af sygdommen. De vælger ofte de etablerede tilbud fra og ønsker selv at tage kampen op med deres sygdom.

Bogens anden del består af en række centrale temaer for de kræftframte, såsom: At stå over for diagnose og behandling, at overveje skyld, at tænke over døden, at finde livsmød og mening. De forskellige emner relateres til interviewmaterialet ved angivelse af en dejlig simpel statistisk redegørelse, der består i angivelser som: »mere end halvdelen«, »over en tredjedel« og »næsten alle«. I en videnskabelig verden, hvor der næsten ikke kan optræde et tal uden der også følger en p-værdi og navnet på en statistisk analysemetode, må det siges at være en befriende genopfindelse, at tal og mængder også kan give en ganske umiddelbar forståelse uden dermed at skulle stå som beviser for sandhed/usandhed.

Bogens anden del er desuden fyldt med jordnære betragtninger, der virker indlysende enkle, men som bestemt ikke er uden bid. For eksempel: *»Mange af de interviewede kræftpatienter har...oplevet, at man fra lægernes side stiltiende synes at gå ud fra, at patienter med enslydende diagnose reagerer på samme måde« (s 177)*

Bogens ikke-teoristyrede stil understreges på fineste måde af dens sproglige tone, hvor man i et letforståeligt, utvunget og sobert dansk bliver ført igennem bogens emner, hele tiden fulgt op med eksempler fra projektets mange interviews. Der er noget læse-let-agtigt over det – nogle gange irriterende overpædagogisk, men for det meste i en positiv forstand: Let at læse. Målgruppen bliver herved meget bred, men uden at der mistes faglig tyngde. Bogen er dertil udkommet i et lækkert format med appetitlig typografi.

Det er givet, at bogens emne – kræft – let kalder på de eksistentielle overvejelser. Den personnære skildring bringer emnerne og spekulationerne op i læseren også. Man bliver på hudløs måde uvilkårligt viklet ind i selv at tumle med problemstillingerne. Og det er vel netop den form for eftertanke, der er den egentlige ballast i møderne mellem behandler og klient i nutidens sundhedspsykologi. Mødet med den somatisk syge klient er jo netop karakteriseret ved, at det ikke primært er psykiske konflikter og problemer, der skal imødekommes med psykoterapi, men derimod en forandret eksistentiel position med tilværelsens store spørgsmål involveret: Hvorfor, hvordan, hvorhen?

»Kræft og eksistens« falder på et tørt sted i nutidens sundhedspsykologiske litteratur, der jo ellers mest synes domineret af de »amerikaniserede« stilarter med begreber som målbarhed, nytteeffekt, stress-faktorer

og coping-skills som omdrejningspunkter. Sådanne begreber er man helt fri for her. Man bliver til gengæld på overbevisende måde gjort opmærksom på den helt basale kendsgerning, at mennesker er forskellige.

Hele bogens attitude fremlægges på den første side:

»Hvert enkelt individ har sin helt personlige måde at reagere på, at tænke på og at søge at leve videre på, og man kan ikke udnævne én af disse måder til at være bedre eller mere rigtig end andre måder. Inden for dette område findes ingen recepter« (s.11)

Det er svært at være uenig. På den anden side bliver den eksistentielle psykologis problemer i al almindelighed dog også tydelige i denne bog. Det er fx nærmest komisk, at man lige efter den ovenfor citerede hyldest til det enkelte individs unikke position, bliver kastet lige ud i den noget bastante typeinddeling af de kræftframte, der er gengivet ovenfor.

Problemet er jo, at når det individ-nære og unikke skal fastholdes, er det meget svært at drage fællestræk og erfaringer frem, der ikke på en eller anden måde alligevel kommer til at skære flere personer over én kam. Det er nødvendigt at systematisere erfaringerne, hvis de skal have videnskabelig relevans og ikke blot forblive en samling kasuistikker, men netop i systematiseringen kommer man til at fjerne det unikke ved personerne. Når man ser på to ting samlet, ser man dem jo ikke hver for sig. Det er i det hele taget vanskeligt at have med det teoretisk-psykologiske at gøre i den eksistentielle psykologi. Teoretisk-eksistentielle overvejelser kommer let til at fremstå som rene tros-sætninger, der baserer sig på en udviklet common-sense eller eksistensfilosofi – en forlængelse af teoretikerens eget livssyn. I denne bog løses teori-problemet ved, at der rundt om i sammenfatninger løseligt refereres til tænkere og psykologer, der har belyst emnet i teoretisk referenceramme. Det er folk som Victor Frankl, Irving Yalom, Martin Buber og Medard Boss, og livsvisdommen fra disse folk flyder let og ubesværet ind i teksten. Men den teoretiske starrings mangler helt, og de teoretiske overvejelser kommer nærmest til at fungere som yderligere eksempler på de fremlagte fund fra undersøgelsen. Et sted i bogen kan man fx finde en varm redegørelse for V. Frankls og E. Spinellos tanker om, at det er søgen efter mening i livet, mening i alle livets tildragelser, der er menneskets inderste drivkraft og livsmål. Et andet sted i bogen beskrives det imidlertid, hvordan gruppen af »rystede mænd« oplever kræftsygdommen som en personlig uretfærdighed, der opleves fuldstændig meningsløs, og som der ikke kan siges noget positivt om. Nu må man jo – som i citatet ovenfor – ikke udnævne nogen reaktionsmåde som mere rigtig eller forkert end andre. På den anden side er søgen efter mening det inderste mål med tilværelsen. De to synspunkter hænger ikke sammen. Hvad skal terapeuten eller medmennesket sige til den syge: Er oplevelsen af meningsløshed i orden eller ej?

Rational tænkning og eksistentielle overvejelser passer nu engang ikke godt sammen. Det er vel kun det rent naturvidenskabelige verdensbillede, der uden vanskeligheder kan indkorporere rationaliteten, og der har begrebet »mening« som bekendt ingen mening. Det er ganske enkelt svært at *tænke* det eksistentielle, uden at der opstår indre modsigelser. Det skal dog ikke på nogen måde lægges denne bog til last. Tvært imod er det lykkedes at bringe det rationelle og det eksistentielle – det distancerede, digitale og det umiddelbare, analoge – så tæt på hinanden, som det vel næsten kan lade sig gøre.